

Der hvor få svar er givne

Af journalist Annie Hagel

- Vi skal ikke være mørkemænd, men bekæmpe glansbilleder og også turde se skrækvisionerne i øjnene, siger Erling Tiedemann, formand for Etisk Råd, på hvis dagsorden genteknologi vil fylde meget de kommende år

- Der er ingen tvivl om, at genteknologi vil optage Det Etske Råd i de kommende tre år, siger rådets nye formand, Erling Tiedemann. - Der er tale om et område, som er i vækst, og som har principiel etisk interesse, fordi vi her står over for en udfordring, som er ny og af en art, som menneskeheden ikke før har stået overfor.

- Hvis etik er at finde etiske begrundelser for moralske valg, så er dét Etisk Råds opgave. Etik drejer sig om det område, hvor få svar er givne på forhånd, nemlig det store område mellem det, som er videnskabeligt bevist, og det som er ligegyldigt at få svar på.

- I Etisk Råd vil vi gerne finde veje til det, vi har formuleret med slagordet “etik til tiden”. Men vi har det problem fælles med både folk og folketing, at vi ikke er tilstrækkeligt informeret, når det gælder genteknologi. Vi var for eksempel ikke klædt ordentligt på til at tage stilling, da vi første gang hørte om det klonede får Dolly. Både fordi vi ikke fik præsenteret forskernes planer i tide, og så fordi vores begrebsverden ikke var tilstrækkelig og vores fælles værdier for få til at vi *kunne* tage stilling.

Genforståelse

- Det er stadig både Etisk Råds, befolkningens og politikernes problem, at mængden af fælles værdier bliver mindre. Men der er ikke andre veje end den fortsatte, faglige, folkelige og politiske dialog, siger Erling Tiedemann, der i et indlæg på Etisk Råds konference om mennesker og genteknologi blandt andet sagde, at “det drejer sig om at finde frem til en antropologisk *genforståelse*, der stopper den stadige tingsliggørelse af menneskeligt liv og retablere mennesket og dets menneskeværd som det fælles udgangspunkt og som samfundets værdinorm nummer et.”

Ordet “genforståelse” kunne ligne en sproglig spidsfindighed i sammenhængen, men er det ikke, forsikrer Erling Tiedemann, i alt fald ikke bevidst. Her har or-

det ikke direkte med gener at gøre. Det har at gøre med, at genteknologiens muligheder rykker ved vores forestillinger om det at være menneske.

Mennesket som samlesæt

-Når man begynder at se på mennesket som en samling løse dele, der kan sættes sammen efter ønske, fjerner vi os fra forestillingen om, at hvert menneske er unikt. Det er lidt som at få en stol fra Ikea, hvor man selv bestemmer træsort og farve, og selv skal samle den, i stedet for at få en stol, lavet af en møbelkunstner. Jeg siger ikke noget negativt om kvaliteten af Ikeas produkter, men der er tale om to forskellige værdier. Og det stiller os i et dilemma, som vi skal møde ikke udelukkende negativt, men kritisk.

- Vi skal ikke være mørkemænd, men bekæmpere af glansbilleder, så ingen bag efter siger: hvem burde have forhindret det, der skete? Mange nye muligheder bliver præsenteret som glansbilleder; som om vi nu kan løse alle problemer. Men vi skal også turde se skræmmebillederne. Det er da dejligt, hvis man med genterapi kan behandle sygdomme, man ikke kunne før, men vi kender ikke konsekvenserne. Muligheden for gendiagnostik ser lovende ud, men den giver også mulighed for at sortere mennesker fra. Derfor er den et farligt område. Vi må hele tiden holde øje med, hvad der sker. Det er jo ikke sådan, at selvom noget umenneskeligt går i svang, så bliver det også til noget. Menneskene kan besinde sig og forkaste tankegange, de tidligere accepterede.

- Dengang nazismen eksisterede, var tankegangen om at udrydde blandt andre åndssvage jo ikke begrænset til nazisterne. Den var alment udbredt, mens alle i dag tager afstand fra den.

- Det er noget ved menneskeheden, som gør mig optimistisk, nemlig evnen til at få kvalme og kaste op. Vi reagerer på det, som ikke dur. Når vi ikke kan tage mere, kommer det op igen. Men det kan tage sin tid, erkender Erling Tiedemann.

Ingen tvangsaborter

- Når det gælder genteknologien, reagerer befolkningen på to måder. Dels har de fleste i dag erkendt, at der er økonomiske grænser for, hvad vi kan, selv i et velstående samfund. Dels er folk vagtsomme og opmærksomme på de etiske aspekter. De er usikre på hvad der sker og er ved at miste tilliden til glansbillederne.

- I Danmark er et stort flertal for fri abort, men der er også et stort flertal, som anser abort for problematisk. Derfor er det forhåbentligt ikke muligt at forestille sig, at man vil acceptere tvangsabort, når en mor venter et barn med "fejl". Men

måske kan nogle føle sig presset til abort, efterhånden som fosterdiagnostikken afslører stadig mere, siger Erling Tiedemann.

Glidebanen

Kan vi undgå glidebanen, altså at når vi har sagt a, må vi også sige b?

- Det hører med til glidebanen, at nogle gange er folks reaktion umiddelbart at afvise noget, fordi det er nyt. Efter et stykke tid vænner man sig til det, men siger nej til næste skridt. Og set ud fra en overfladisk betragtning, fortsætter det sådan. Men det basale ved glidebaner er, at der ikke var en holdbar etisk begrundelse for at standse efter det første skridt. Begrundelsen var utilstrækkelig eller byggede måske endda på tilfældigheder.

- I Etisk Råd var alle enige om at afvise kloning af mennesker, men vi diskuterede også kloning af dyr. Nogle sagde, at det kan vi ikke tillade, for det vil automatisk føre til menneskekloning. Så vi skal stoppe nu. Andre sagde, at dyrekloning bør være tilladt, for det er nyttigt for eksempel at kunne udvikle grise, som kan levere organer til mennesker. Men alle var enige om, at den slags behandling ligesom genterapi skal begrænses til behandling af alvorlige sygdomme

Alvorlig sygdom

Spørgsmålet er så, hvad alvorlig sygdom er, og hvem der skal afgøre det?

- Det er altid et problem, og enten må vi have positivlister, eller også må vi have kriterier. Positivlister har flere negative sider, for eksempel at de hele tiden skal revideres. I stedet skal vi have vejledninger med kriterier, der kan bestå i eksempler på, hvad alvorlig sygdom er. Ligesom vi har en relativt fleksibel lægelov, som ikke går i detaljer, men indeholder overordnede principper, som udfyldes af Sundhedsstyrelsen med vejledninger. Her har Sundhedsstyrelsen en vigtig og uundværlig funktion, siger Erling Tiedemann.